

הרה"ג ישעיהו מייטליס שליט"א - ראש הישיבה ורב העיר

אבות ותולדות

הגמ' בשבת (צו:) אומרת: "הך דהואי במשכן חשיבא קרי לה אב, הך דלא הואי במשכן חשיבא קרי לה תולדה". ומביאה הגמ' בב"ק (ב.) בבירור הענין האם "תולדותיהן (של נזיקין) כיוצא בהן או לא כיוצא בהן", שבשבת מצינו שתולדותיהן כיוצא בהן, ובטומאות מצינו שתולדותיהן לאו כיוצא בהן. ומסתפקת הגמ' לגבי נזיקין האם תולדות נזיקין הם כמו שבת "ותולדותיהן כיוצא בהן", או כמו בטומאות "ותולדותיהן לאו כיוצא בהן".

לכאורה אפשר לאמר שיש הבדל גדול בין תולדות שבת לתולדות טומאה. בשבת תולדותיהן כיוצא בהן הוא משום שבשבת ישנו איסור כללי של חילול שבת ואיסור לעשות מלאכה, ומהי מלאכה "כל אותן מלאכות שהיו במשכן", וכיון שכן תולדותיהן כיוצא בהן, כי גם התולדות הן מלאכות, וע"י עשייתן הוא עושה מלאכה ומחלל בזה את השבת.

אך בטומאות הרי כל טומאה היא בפני עצמה עם גדרים מיוחדים לה. ישנה "טומאת שרץ", וישנה "טומאת מת" וכד', ואין איסור טומאה משותף לכולם. ולכן תולדותיהן לאו כיוצא בהן, כיון שכל אב הוא מחולק מחברו הרי גם התולדות לאו כיוצא בהן.

וא"כ מסתפקת הגמ' האם תולדות הנזיקין דומים למלאכות השבת שישנו צד משותף לכל הנזיקין ותולדותיהן כיוצא בהן כמו בשבת, או שבנזיקין כל אב נזיקין ותולדותיו שונים כל אחד מחברו, ולקחן ישנו המאפיין שלו וכ"י. ואז תולדותיהן לאו כיוצא בהן כמו בטומאות.

איזה שם משותף יכול להיות לכל הנזיקין ובה יהיה דומה למלאכות השבת? וצ"ל שלא מדובר בנזיקין עצמם אלא באדם המחויב בשמירתם, כדברי המשנה "הצד השווה שבהם ששמירתן עליך", והיות והוא לא שמר עליהם הרי זה כמו במלאכות השבת שישנו כלל משותף לכולם ואז תולדותיהן כיוצא בהן.

ובזה מתורצת קשיית הפני"י (ב"ק) מדוע הגמ' מאריכה בענין תולדותיהן כיו"ב או לא ומהו הדמיון בין נזיקין לשבת וטומאות. הרי שראינו שיש צד דמיון בנזיקין לטומאות וישנו צד דמיון לשבת.

השטמ"ק (בב"ק) מקשה, מאי שנא דתולדה דשבת ילפינן מקראי כמובא בפרק הבונה גז"ש "הנה הנה" ואילו תולדות דנזיקין לא ילפינן מקראי אלא מסברא? ומביא השטמ"ק את דברי המהר"י כץ האומר שאלולא הפס' היינו ממעטים תולדות מדנסמכה פרשת שבת למלאכת המשכן כמו שממעטים שאר מלאכות שאינם חשובות ולכן נצרך הפס' בשבת לרבות תולדות.

והנה מצד הסברה היה אפשר לאמר באבות שבת שכל אב הוא איסור בפני עצמו וכאילו אמרה התורה שאסור לעשות אלו הל"ט מלאכות, ואז אין תולדותיהן כיוצא בהן, לכן נאמר הפס' ללמדנו כי ישנו איסור כולל על עשיית מלאכה בשבת וכל האבות נכללו בכלל הזה וממילא תולדותיהן כיו"ב, משא"כ בנזיקין אין צריך פס', כי שם החיוב הוא לא על מעשה האב אלא על התוצאה של אי שמירתו של האדם האחראי על שמירת הנזיקין, ואז גם תולדותיהן כיו"ב, כי ישנו הצד השווה בהן.

הלימוד של מלאכות השבת נובע ממלאכות המשכן "הא דהואי במשכן חשיבא". יוצא א"כ, שהגדרת "מלאכה" נובעת ממשכן, מתוך הקודש. הרב צבי יהודה קוק זצ"ל הסביר באופן זה, שגם מושגים חשובים אחרים בחיינו גם הם נובעים מתוך הקודש, כמו המושג "צבא" הנובע מהנאמר בענין המשכן אשר לגבי עובדיו הכהנים הלויים נאמר "ועל צבאו", זאת אומרת ההתגייסות לקבוצות לצורך עבודה ציבורית נעלה נקראת "צבא". כך שגם מושגים הנוגעים לחיי היום-יום בעצם מקורם בקודש ובמקדש. ללמדנו שכל חיינו על כל צדדיהם נובעים מתוך הקודש, ובכך ניתנת משמעות של קדושה לכלל מערכות החיים.